

IVANU FOCHTU - IN MEMORIAM

Smrću Ivana Fochta (Sarajevo 1927 - Zagreb 1992) hrvatska je znanstvena sredina izgubila filozofa, estetičara i muzikologa, zagrebačkog doktoranda i profesora mnogih naraštaja sarajevskog sveučilišta, ljubitelja, vrsna poznavatelja lijepog i umjetnosti i prosuditelja estetičke filozofske baštine.

Susret s Fochtom - čovjekom, a potom i s njegovim djelom uvijek je bio izuzetan i neponovljiv doživljaj, uspostava prijateljstva s nekim tko je pripravan uputiti vas otkrivanju nepoznatih i tajnih svjetova ljudskog stvaranja i umjetničkog realiteta.

Susret je to s otkrivalačkim i izvornim, stoga misaono uzbuđljivim djelom po načinu mišljenja, doživljavanja i tumačenja njegova autora.

Kao što je on sam u jednom od svojih brojnih teorijskih portreta ustvrdio o Theodoru Adornu, tom, kako ga nazva, glazbenom entuzijastu među filozofima, možemo reći i za Ivana Fochta: bio je plodan pisac, duhovit predavač, i njegovo djelo, kad govori o antinomijama i dvojabama, dobiva dimenziju uvjerenosti kakvu može pružiti samo osobno iskustvo.

Svojom filozofijskom naobrazbom, rijetkim darom nepogrešiva sluha za prepoznavanje duhovna stava koji svagda stoji iza umjetničkog djela, Focht je i sam život u svojoj konačnici razumijevao kao stvarnost umjetničkog djela, estetički doživljaj života određivao mu je smjer tumačenja »proketo vječnih pitanja, neriješenih a vjerojatno i nerješivih«. Ciljevi i zadaci koje je Focht sebi desetljećima postavljao, jesu objasniti specifičnost umjetničke spoznaje, poštujući njenu čudesnu tajnovitost, što međutim istodobno ni u čemu i niukoliko ne umanjuje značenje umjetnosti za čovjeka. I čitavog jednog ljudskog vijeka nije se prestajao pitati o toj tajni, pokušavajući svojom naravi, snažnim osjećajem i zadivljujućim znanjem ići do dubine pitanja o biti i naravi umjetnosti i o njenom statusu, o tomu što je glazba, što je estetičnost pitanja koja pripadaju filozofiji umjetnosti.

U nizu svojih djela, »Istina i biće umjetnosti« (Sarajevo 1959), »Mogućnost, nužnost, slučajnost stvarnog i Hegelovo učenje o odumiranju umjetnosti« (Sarajevo 1961), »Moderna umjetnost kao ontološki problem« (Beograd 1963), »Uvod u estetiku« (Sarajevo 1972), »Tajna umjetnosti« (Zagreb 1976), »Suvremena estetika muzike« (Beograd 1980), knjiga i studija, teorijskih uvida u biće umjetničkog djela, identitet estetskog predmeta i njegovu modalnu održivost, Focht traga za dokazima kojima bi osigurao svoju ontologijsku orijentaciju, svoje osnovno polazište o zasnivanju estetičkog na ontološkom. Pojam

estetike, kako ga izgrađuje Focht, proteže se naime i na druge filozofijske discipline, pretpostavlja ih i na njih se oslanja, štoviše, »čak sama primjenjuje postupke i načine pristupa problematici uobičajene u tim drugim disciplinama«. Tako pitanja na koja mislitelj traži vlastite odgovore nadilaze moći jedne usko ograničene discipline: odgonetavanje misterija pojave umjetničkog djela i utvrđivanje duhovnog karaktera te čarolije, njegova ulaska u povijest, koji Focht uspoređuje s Kristovim trpljenjem, patnjom zbog ulaska u svjetovni lik, rješenje problema autonomije i heteronomije ostaje najposlije zatvoreno estetici samoj. Estetičke vrijednosti tako nisu najveće, kao što ni spoznajna funkcija nije presudna, preostaje svijest o granicama jedne discipline u kojoj se kreće filozof, pitajući se o središnjim pojmovima glazbene, likovne, književne estetike. Filozof ostaje začuđen autonomnim kretanjem umjetničkog djela, njegovom jedno-kratnošću i neponovljivošću, koje »jednom ušavši u povijest ostaje ovoj indiferentno i neranjivo«.

Kao originalni mislitelj prvenstveno ostaje Focht zapitan nad središnjim pitanjem filozofije umjetnosti kako ga u brojnim svojim teorijskim raspravama sam vidi, pitanjem mogućnosti umjetnosti, dilemama i antinomijama; postoji li umjetnost po sebi ili egzistira samo za čovjeka, ima li vlastiti supstancijalitet, svoje objektivno, o subjektu nezavisno biće? Preispitujući stoga različite načine shvaćanja, različite slike o umjetnosti, tvrdnje i filozofske teorije različitih škola i smjerova povijesti estetike, opće i primijenjene, sa stajališta otvorenosti duhovnih disciplina, nastoji Focht objasniti i odgovoriti na niz teorijskih pitanja o modalitetima umjetničkog postojanja, forme, sadržaja, tehnike, konstruktivnih elemenata umjetnosti.

Životni i stvaralački put Ivana Fochta završen je. Ne i ono međutim čemu se svojim djelom na tom putu nastojao približiti, a po čemu vrednujemo domašaje i značenje njegova filozofskog nastojanja: približiti se tajni umjetnosti, riječima profesora Ivana Fochta »onog najveličanstvenijeg i najplemenitijeg što čovjek može stvoriti i darovati«.

Ljerka Schiffler